

שירת הים - מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה?

יהושע רוזנברג

לאירועי יציאת מצרים, לבקיעת ים סוף, לטביעת המצרים ולשירת הים מקום רב בתרבותנו. בכל יום אנו מסיימים את פסוקי דזמרה בשירת הים ולפניה אנו אומרים:

וְהַיִּם בְּקִיעַת לַפְּנֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְאֵת רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בַּמַּצּוֹלֹת כְּמוֹ
אֶבֶן בְּמַיִם עֲזִימִים.

בברכת 'גאל ישראל', שלאחר קריאת שמע ולפני תפילת שמונה עשרה בשחרית נזכרים בקיעת ים סוף, טביעת המצרים ושירת הים:

... וַיִּם סוּף בְּקִיעַת, וַזְדִּים טַבְּעַת, וַיְדִידִים הַעֲבַרְתָּ, וַיִּכְסּוּ מַיִם צְרִיהֶם, אֶחָד מֵהֶם לֹא
נוֹתַר. עַל זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוֹבִים וְרוֹמְמוּ א-ל-...

גם בברכת הגאולה שבתפלת ערבית אנו מזכירים את המוטיבים האלה:

הַמַּעֲבִיר בְּנֵי בֵּין גְּזְרֵי יַם סוּף, אֵת רוֹדְפֵיהֶם וְאֵת שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע. וְכֹא בְּנֵי
גְבוּרְתוֹ שִׁבְחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ...

טביעת המצרים תופשת מקום מרכזי בסיפור קריעת ים סוף ובשירת הים. מספר הביטויים בשירה המזכירים את טביעת המצרים פי שלושה לערך¹ ממספר הביטויים המציינים את ישועתנו. מכל פסוקי השירה בוחרת מרים, בשירתה עם הנשים, פסוק המזכיר דווקא את טביעת המצרים:

...וַתַּעַן לָהֶם מְרִים שִׁירוּ לָהּ כִּי גָאָה גָאָה סוֹס וְרָכְבוּ רָמָה בַיָּם. (ט"ו כ-כא).

בציווי שנצטווה משה באיתם, אשר בקצה המדבר, לחזור ולחנות לפני ים סוף, ניזכר שסיבת החזרה והחנייה היא הרצון להינקם בפרעה ובכל חילו:

...דַּבֵּר, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת ... וְאָמַר פֶּרַעַה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְבָכִים
הֵם בְּאָרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמַּדְבָּר. וַחֲזַקְתִּי אֶת-לֵב-פֶּרַעַה וְכַדְּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכַּדָּה בְּפֶרַעַה הַ
וּבְכָל-חִילוֹ (שמות י"ד א-ד).

על שפת ים סוף אומר משה אל העם:

... כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא אֶת סֹפּוֹ לָרֹא אֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם. (שמות י"ד יג-יד)

הקב"ה מצווה את משה:

¹ טביעת המצרים נזכרת בפסוקים הבאים: אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה סוֹס וְרָכְבוּ רָמָה בַיָּם. (ט"ו א) מְרַבֵּת פֶּרַעַה וַחִילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְּחַר שִׁלְשׁוֹ טַבְּעוּ בַיָּם סוּף. תַּהֲמֹת יִכְסִּימוּ וַיִּרְדּוּ בַּמַּצּוֹלֹת כְּמוֹ אֶבֶן. יִמְיַנְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיְבֶיךָ. (ט"ו ד-ו) נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כִּי עוֹפְרַת בְּמַיִם אֲדִירִים. (ט"ו ט-י) כִּי בָא סוֹס פֶּרַעַה בְּרָכְבוֹ וּבָפֶרֶשׁוֹ בַיָּם וַיֵּשֶׁב ה' עֲלֵיהֶם אֵת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם. (ט"ו יט)

וְאַתָּה הָרַם אֶת מִטְכָּךְ וְנָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבָקְעָהּ... וְאַנִּי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת לֵב מִצְרַיִם
וְיִבְאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בְּפָרְעָה וּבְכָל חִילוֹ בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו. וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי ה'
בְּהַכְבְּדִי בְּפָרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו. (שמות י"ד טז-יח).

כארבעים שנה לאחר ההתרחשויות אומרת רחב למרגלי יהושע:

כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת-מִי יָם-סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם... וְנִשְׁמַע וַיִּמַּס
לִבְבָנוּ וְלֹא-קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם² (יהושע ב' י-יא).

בקיעת הים נזכרת במזמורי תהילים רבים.

(למשל: ... וַיִּכְסּוּ-מַיִם צְרִיָּהֶם אַחַד מֵהֶם לֹא נוֹתֵר. וַיֶּאֱמִינוּ בְּדַבְרֵי יְשִׁירוֹ תְהַלְתּוּ.
(תהילים ק"ו ט-יא) ... וְנָעַר פָּרְעָה וְחִילוֹ בַיָּם-סוּף כִּי לַעוֹלָם חֲסָדוֹ. (תהילים קל"ו יג-טו)
... וְאֶת אוֹיְבֵיהֶם כָּסָה הַיָּם. (ע"ח נב-נג)).

בתוספתא (סוטה י') נאמר: "דרש ר' עקיבא: בשעה שעלו ישראל מן הים בקשו לומר שירה,
שרת עליהן רוח הקדש ואמרו שירה".

בתלמוד הירושלמי מסכת סוטה (פ"ה ה"ד) מובאים דבריו של רבי נחמיה האומר:

"בשעה שעלו אבותינו מן הים ראו פיגרי אנשים חטאים שהיו משעבדין בהן בפרך
בעבודה קשה וכולם פגרים מתים מושלכים על שפת הים. ביקשו לומר שירה ושרת
עליהן רוח הקודש. ואפילו קטן שבישראל היה אומר שירה כמשה".

לנוכח כל אלה קשים דבריו של רבי יוחנן המובאים בשתי סוגיות בתלמוד הבבלי:

(תלמוד בבלי מגילה י' ע"ב, מסכת סנהדרין לט ע"ב): "ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (מהו
שכתוב) וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה? (שמות י"ד כ) - בקשו מלאכי השרת לומר שירה,
אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה?"

מקובל לפרש את הביטוי: "מעשה ידי טובעים בים" שבסוגיות הבבלי כך: לא רק שהקב"ה
אינו שמח במיתתם של המצרים הרשעים, המסכנים את ישראל ועומדים להיענש בטביעה
(מידה כנגד מידה על הטבעת זכרי ישראל ביאור), אלא הוא מצטער על אובדנם ואינו מתיר
למלאכי השרת לומר לפניו שירה, מכיוון שהמצרים הטובעים בים הם מעשה ידי.

² רחב מתייחסת בדברים אלה למתואר בשירת הים: שָׁמַעו עַמִּים, יִרְגְּזוּן חִיל אַחַז, יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי. אֲזַ
נְבְּהֵלוּ, אֱלוֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב, יִאֲחַזְמוּ רְעֵד; נִמְגּוּ, כֹּל יִשְׁבִּי כְנָעַן. תִּפְּלַ עֲלֵיהֶם
אִימָתָה וּפְחַד, בְּגֵד לִ זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְאֶבֶן: (שמות ט"ו יד-טז)

שירת ישראל, לאחר טביעת המצרים, מבטאת את הרצון האנושי הבסיסי לשמוח על מפלת האויב ולהודות לה' על כך, אך הקב"ה אינו שמח במפלתם של הרשעים שהם מעשה ידיו ואינו מתיר למלאכי השרת לומר לפניו שירה.

אולם פירוש זה אינו הולם את רוח המקורות. בתוספתא (סוטה י') שנינו: "באותה שעה אמר הקב"ה למלאכי השרת בואו וראו שירה שבני ישראל אומרים לפני. אף הן כיון שראו אמרו שירה". לא רק שהקב"ה אינו מונע יוזמה של מלאכי השרת להצטרף לשירת בני ישראל - הוא אף קורא להם לעשות זאת.

כך גם במכילתא דרבי ישמעאל (בשלח פרשה א'): "ר' מאיר אמר: ... ולא ישראל בלבד אמרו שירה לפני המקום אלא אף מלאכי השרת".

מן המקורות נראה שהביטוי "מעשה ידי טובעים בים" אינו מתייחס למצרים אלא לעם ישראל הנתון בסכנת טביעה. בשמות רבה (פרשה כ"ג): "אמר רבי יוחנן: בקשו המלאכים לומר שירה לפני הקב"ה באותו הלילה שעברו ישראל את הים ולא הניחן הקב"ה, אמר להם: לגיונותי נתונין בצרה ואתם אומרים לפני שירה? הה"ד (זה שכתוב) ולא קרב זה אל זה כל הלילה, כמה דתימא (ישעיה ו') 'וקרא זה אל זה ואמר', וכיון שיצאו ישראל מן הים באו המלאכים להקדים שירה לפני הקדוש ב"ה, א"ל הקב"ה: יקדמו בני תחלה... עד שלא ימות אחד מהם, אבל אתם כל זמן שאתם מבקשים, אתם חיים וקיימים".

בפרקי דרבי אליעזר (היגר - "חורב" י' פרק מ"א) קושרים את הימנעותם של המלאכים משירה למצב הסכנה שבו היה נתון עם ישראל: "אמר משה לפני ה' (שהקדוש ברוך הוא) רבון כל העולמים האויבים אחריהם והים מלפניהם לאי זה דרך יסעו? מה עשה ה' שלח למיכאל השר ונעשה חומת של אש בין המצריים לישראל והמצריים היו רוצין לבא אחר ישראל ולא היו יכולין לבא מפני האש, וראו העליונים בצרתן של ישראל כל אותה הלילה ולא נתנו שבח והודאה לא-להיהם, שנ' וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה (שמות י"ד כ).

במדרש תנחומא שהוציא לאור בובר (פרשת בשלח סימן יג ד"ה [יג]) מציינים במפורש שהקב"ה לא הניח למלאכים לשיר מפני שבניו, עם ישראל, היו נתונים בצרה: "ד"א אז ישיר, בשעה שהיו ישראל חונים על הים באו מלאכי השרת לקלס להקב"ה, ולא הניחן הקב"ה, שנאמר וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה וְגו' (שמות י"ד כ), ואומר וְקָרַב זֶה אֶל זֶה (ישעיה ו' ג), למי היו דומין? למלך שנשבה בנו, לבש נקמה באויביו והלך להביא אותו, ובאו הבריות לומר לו אימנון. אמר להן לכשאני פודה את בני אתם מקלסין אותי. כך ישראל היו נתונים בצרה בים,

באו מלאכי השרת לקלס להקב"ה נזף בהם, אמר להם הקב"ה בניי נתונים בצרה, ואתם מקלסין לפני?"

הדברים ברורים. בלילה שבו היו בני ישראל בסכנה (מהאויב הרודף ומחומת המים) בקשו המלאכים לומר את שירתם הקבועה - זו השירה הנרמזת בפסוק "וקרא זה אל זה ואמר". על שעה זו נאמר "ולא קרב זה אל זה". "קרב" = קרובות - פרושו "אמר שבח לקב"ה". אך בשעה אחרת, בעת שישראל שרו, הקב"ה ביקש גם ממלאכי השרת שישירו.

מדרש מקביל נמצא בשמות רבה (שמות רבה פרשה כג ד"ה ז ד"א אז): "א"ר יוחנן בקשו המלאכים לומר שירה לפני הקב"ה באותו הלילה שעברו ישראל את הים ולא הניחן הקב"ה א"ל לגיונותי נתונין בצרה ואתם אומרים לפני שירה, הה"ד (הדא הוא דכתיב - זהו שכתוב) וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה (שמות י"ד כ), כמה דתימא וְקָרַב זֶה אֶל זֶה וְאָמַר (ישעיה ו' ג)

כך גם במדרש אגדה שהוציא בובר לאור (שמות פרק י"ד ד"ה [כ] ולא קרב):

וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה. בפמליא של מעלה אמרו שלא אמרו שירה כל הלילה, שכך אמר להם הקב"ה בשעה שרצו לומר שירה, אמר להם מעשה ידי טבועים בים ואתם אומרים לפני שירה, מכאן שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים.

בתלמוד בבלי מסכת סוטה לז ע"א: "קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה שנאמר: סְבַבְנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמַרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה, עַד כִּד עִם אֵל... (הושע י"ב א) ועליו מפרש בקבלה: הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מִיַּם עַד נַפְשִׁי. טְבַעְתִּי בֵּינִי מְצוּלָה וְאִין מְעַמְד וְגו' (תהילים ס"ט ב-ג) אֵל-תִּשְׁטַפְנִי שִׁבְלֵת מַיִם וְאֵל תִּבְלַעְנִי מְצוּלָה וְגו' (תהילים ס"ט טז), באותה שעה היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקב"ה: ידידיי טבועים בים ואתה מאריך בתפלה לפני?"

'מעשה ידי' - הוא כינוי לעם ישראל כפי שאומר הנביא ישעיהו: לִכֵּן כֹּה אָמַר ה' אֵל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם לֹא עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ. כִּי בְרָאתוּ יְלָדָיו מִעֲשֵׂה יָדֵי בְּקִרְבּוֹ יְקִדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ. (ישעיהו כ"ט כב-כג) וכן ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו אך נצרך מטעי מעשה ידי להתפאר. (ישעיהו ס' כא).

לפי מקורות אלה, המלאכים רוצים לומר את שירת היומיום שלהם בשעה שעם ישראל נתון בסכנה והקב"ה מונע מהם את הדבר.

בפרקי דרבי אליעזר (היגר - "חורב" י', פרק מ"ט) מתואר כיצד מרכיב המן את מרדכי ברחוב העיר:

"ויצא והלבשו אמ' עלה ורכוב על הסוס, אמ' לו מענוי הצום אין בי כח לעלות ולרכוב על הסוס, מה עשה המן השפיל את עצמו ונתן מרדכי רגלו על צוארו ועלה ורכב על הסוס, ומר"מ ומדרמי עליה חד כרעא בעט ליה בכרעא אחריתי, אמ' לו המן והלא כתוב בתורה בְּנֶפֶל אֲוִיבְךָ אֶל תִּשְׁמַח, אמר לו: רשע, בישראל כתוב זה, אבל באומות העולם וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵינוּ תִדְרֹךְ. (דברים ל"ג כט)".

במקבילה בתלמוד הבבלי (מגילה טז ע"א): "...

אמר ליה: סק ורכב. - אמר ליה: לא יכילנא, דכחישא חילאי מימי תעניתא. גחין וסליק. כי סליק בעט ביה. - אמר ליה: לא כתיב לכו בְּנֶפֶל אֲוִיבְךָ אֶל תִּשְׁמַח? (משלי כ"ד יז) - אמר ליה: הני מילי - בישראל, אבל בדידכו כתיב – וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵינוּ תִדְרֹךְ. (דברים ל"ג כט)".

את הניסיון לפרש את הכתוב בְּנֶפֶל אֲוִיבְךָ אֶל תִּשְׁמַח כמכוון גם לגויים שם הדרשן בפיו של המן הרשע, ואילו את ההבחנה שבין אויבים מישראל לאויב מאומות העולם שמים בפיו של מרדכי היהודי.

לפי המדרש רצו המלאכים פעם נוספת לומר שירה לאחר טביעת המצרים ואכן בפעם הזאת הצטרפו המלאכים לשירת בני ישראל על טביעת המצרים ולא זו בלבד שהקב"ה לא מיחה בידם אלא אף עודדם לכך. כך דרשו במכילתא דרבי ישמעאל (בשלח פרשה א'):

"ר' מאיר אמר: ... ולא ישראל בלבד אמרו שירה לפני המקום אלא אף מלאכי השרת".

ובמדרש תנחומא (בובר) (פרשת בשלח סימן יג ד"ה [יג]):

"כיון שעלו מן הים בקשו ישראל ומלאכי השרת לומר שירה. אמר ר' אבין הלוי למה הדבר דומה? למלך שירד למלחמה ונצח, ובאו בנו ועבדו ועטרה בידם ליתן בראשו של מלך. באו למלך ואמרו לו בנך ועבדך עומדים ועטרה בידם, מי יכנס תחילה? אמר להם שוטים שבעולם, עבדי קודם לבני?! יכנס בני תחילה. כך כיון שעלו ישראל מן הים, באו ישראל ומלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה למלאכי השרת הניחו לישראל תחילה, אז ישיר משה [ובני ישראל], נמצאו הנשים ומלאכי השרת עומדים, מי יקלס תחילה, אמר ר' חייא בר אבא רב השלום עשה שלום ביניהם, שנאמר קְדְמוּ שְׂרָיִם אַחַר נְגִינִים בְּתוֹךְ עֲלְמוֹת תּוֹפְפוֹת (תהלים ס"ח כו), קְדְמוּ שְׂרָיִם (אחר נוגנים) אלו ישראל, (ואחר

כך) [אַחַר] נְגִינִים, אלו המלאכים, (ואחר כך) בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תּוֹפְפוֹת, [אלו הנשים] אמר ר' לוי השמים, לא אקבל הדבר הזה, אלא הנשים קילסו תחילה, אלא שאַחַר נְגִינִים אלו ישראל, בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תּוֹפְפוֹת, אלו הנשים, התחילו מלאכי השרת להתרעם לפני הקב"ה, אמרו לא דיינו שקדמו לנו האנשים, אלא אף הנשים כן, אמר להן הקב"ה חייכם כן..."

בהמשך הדרשה בשמות רבה (פרשה כג ד"ה ז ד"א אז) נאמר:

"... וכיון שיצאו ישראל מן הים באו המלאכים להקדים שירה לפני הקדוש ב"ה א"ל (אמר להם) הקב"ה יקדמו בני תחלה הה"ד אז ישיר משה, אז שר לא נאמר אלא אז ישיר שהקב"ה אמר ישיר משה ובני ישראל תחלה, וכן דוד הוא אומר קְדָמוּ שְׁרִים (תהילים ס"ח כו) אלו ישראל שעמדו על הים דכתיב אז ישיר משה, אַחַר נְגִינִים אלו המלאכים ולמה כך, אמר הקב"ה למלאכים לא מפני שאני משפיל אתכם אני אומר שיקדמו תחלה אלא מפני שב"ו (שבשר ודם) יאמרו תחלה עד שלא ימות אחד מהם אבל אתם כל זמן שאתם מבקשים אתם חיים וקיימים, משל למלך שנשבה בנו והלך והצילו והלכו בני הפלטון מבקשין לקלס למלך ובנו מבקש לקלסו אמרו לו אדונינו מי יקלסך תחלה א"ל בני, מכאן ואילך מי שרוצה לקלסני יקלסני, כך כשיצאו ישראל ממצרים וקרע להם הקב"ה את הים והיו המלאכים מבקשים לומר שירה א"ל הקב"ה אז ישיר משה ובני ישראל תחלה ואח"כ אתם, הוי קְדָמוּ שְׁרִים אלו ישראל, אַחַר נְגִינִים אלו המלאכים, בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תּוֹפְפוֹת, אלו הנשים שהן קלסו באמצע כדכתיב וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה".

בתוספתא סוטה ו' ד-ה שנינו:

"ר' יוסי הגלילי אומ' כיון שעלו ישראל מן הים וראו את אויביהם פגרים מתים ומוטלין על שפת הים אמרו כולם שירה ... באותה שעה אמר להם הקב"ה למלאכי השרת בואו וראו שירה שבני אומרין לפני, אף הן כיון שראו אמרו שירה מה שירה אמרו? ה' אֲדָנֵינוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל-הָאָרֶץ ... מִפִּי עוֹלָלִים וְיִנְקִים... וגו' (תהילים ח' ב-ג)".

על פי כל הנאמר עד כה נראה שאת סוגיית הבבלי מגילה דף י ע"ב יש לבאר כך:

רבי יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא [ר' יהושע פתח את דרשתו למגילת אסתר] מהכא: [מכאן = מן הפסוק] וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׁשׂ ה' עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם וְלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם... כן ישיש להרע אתכם. (דברים כ"ח סג) [הפסוק שבו פותח רבי יהושע בן לוי הוא פסוק מתוך התוכחה המאיים על עם ישראל: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׁשׂ ה' עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם וְלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יִשִּׁישׂ ה' עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וְלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסְחַתְתֶּם

מַעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶתָּה בָּא שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ. את חלקו השני של הפסוק נותן רבי יהושע
בן לוי בתמצית: כן ישיש להרע אתכם.]

[על כך שואלים בגמרא:] ומי חדי הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים? [והאם שמח
הקב"ה במפלתם של ישראל? הביטוי מפלתן של רשעים, מתייחס לעם ישראל והוא
לשון כינוי. במקום ישראל נכתב רשעים כמו שונאיהם של ישראל כשהכוונה לישראל].

והא כתיב בַּצֵּאת לְפָנַי הִחְלוּץ וְאִי מְרִים הוֹדוּ לֵה' פִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ, (דברי הימים ב' כ' כא)
[והרי בפסוק מדברי הימים לא נאמר הודו לה' כי טוב, כרגיל, אלא רק כי לעולם חסדו]
ואמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו? לפי שאין הקדוש ברוך הוא
שמח במפלתן של רשעים. [הפסוק בדברי הימים ב' נאמר בעת שישראל היו עדין
נתונים בצרה. הרנה באה לפני המלחמה ולפני אבדן הרשעים. אבל לאחר התשועה
ברכו את ה' ושמחו מאד.]

ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב: וְלֹא קָרַב זָה אֶל זָה פֶּל הַלְּיָלָה? (שמות י"ד כ) - בקשו מלאכי
השרת לומר שירה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה?
[מהו שכתוב וְלֹא קָרַב זָה אֶל זָה פֶּל הַלְּיָלָה - הכוונה ללילה שבו עברו בני ישראל בים סוף
והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. גם בלילה הזה בקשו מלאכי השרת, כהרגלם, לומר
שירה לפני הקב"ה. המלאכים רצו לומר לפני הבורא שירה שגרתית, שירת היום יום
המתוארת בבבלי מסכת חולין דף צא ע"ב: ... דאמר רב חננאל אמר רב: שלש כתות של
מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום, אחת אומרת קדוש, ואחת אומרת קדוש, ואחת אומרת
קדוש ה' צבאות. המלאכים בקשו להמשיך ולומר את שירתם גם בשעה שעם ישראל היה
נתון בצרה. זאת לא התיר להם הקב"ה]. את ההבנה שמדובר על שירתם היומיומית של
המלאכים מחזקת העובדה שהדרשן קושר את הדברים דווקא לפסוק: וְלֹא-קָרַב זָה אֶל-זָה
פֶּל-הַלְּיָלָה (שמות י"ד כ). הדרשן קושר את הצירוף: זָה אֶל-זָה שבפסוק אל הביטוי וְקָרַב זָה
אֶל זָה הנאמר על שירת המלאכים: וְקָרַב זָה אֶל זָה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צָבָ-אוֹת מְלֹא
כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. (ישעיה ו' ג). אמר להם: מעשי ידי (=ישראל) טובעים בים - משמעו בסכנת
טביעה. הדברים מתייחסים לדרשת ר' יוחנן בשמות רבה פרשה כ"ג: א"ר יוחנן בקשו
המלאכים לומר שירה לפני הקב"ה באותו הלילה שעברו ישראל את הים ולא הניחן הקב"ה
א"ל לגיונותי נתונין בצרה ואתם אומרים לפני שירה, הה"ד וְלֹא קָרַב זָה אֶל זָה פֶּל הַלְּיָלָה,
כמה דתימא וְקָרַב זָה אֶל זָה וְאָמַר (ישעיה ו' ג)]

אמר רבי אלעזר: הוא אינו שש, אבל אחרים משיש. ודיקא נמי, דכתיב כן ישיש ולא כתיב
ישוש, שמע מינה. [על השאלה האם שמח הקב"ה באבדן ישראל החוטאים עונה רבי אלעזר:

הוא עצמו אינו שמח אך הוא גורם שמחה לאחרים. ר"א מדייק מתוך הפסוק שבו נפתחה הסוגיה ואשר עליו נשאלה השאלה. רבי אלעזר לומד זאת מצורת הפועל יָשִׁישׁ (פועל יוצא-ישיש אחרים) ולא יָשׁוּשׁ – (ישמח בעצמו). אמנם לפועל יָשִׁישׁ יש גם משמעות של פועל עומד כמו למשל בפסוק: ... וּמְשׁוֹשׁ חֶתֶן עַל כָּלָּה יָשִׁישׁ עַל־יָדָּהּ, (ישעיהו ס"ב ה) או: והוא כְּחֶתֶן יֵצֵא מִחֶפְתּוֹ יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אֶרֶץ, (תהלים י"ט ו) אך הוא יכול להתפרש גם כהפעיל – יוצא. משמח אחרים, לעומת זאת יָשׁוּשׁ הוא פועל עומד בלבד.].

מצירוף כל המקורות, כולל סוגיית הבבלי עולה התמונה הבאה:

בלילה שבו ירדו בני ישראל אל הים והיו נתונים בסכנה בקשו המלאכים פעמיים לומר שירה לפני ה'. בפעם הראשונה בקשו לומר את שירתם הקבועה והקב"ה לא הניח להם לומר לפניו שירה ואמר להם: מעשה ידי (כלומר ישראל, ובמקבילות: ידיי, לגיונותיי, בניי) טובעין בים ואתם אומרים שירה? אך לפנות בוקר, כאשר טבעו המצרים וישראל שרו את שירת הים לא רק שהתיר הקב"ה למלאכי השרת לומר לפניו שירה אלא אף הזמין אותם לשיר.